

zondag 6 augustus

Een goed verhaal heeft een decor nodig, een decor waarin de hoofdpersonen voorgesteld worden, Ahasveros, Mordechai, Ester en Haman. Dat decor wordt in de eerste twee hoofdstukken opgezet. We krijgen een aardig inkijkje aan het hof van Susa, de plaats waar de koning van Perzie zijn residentie heeft. Als dit hetzelfde paleis is dat zijn voorouder Darius heeft laten bouwen dan was het een schitterend paleis, gebouwd met materialen van over de hele wereld. Teakhout uit India, cederhout uit de Libanon, goud zilver en koper uit Egypte, ivoor uit Ethiopië, mozaïekvloer van prachtige edelstenen. Er worden ook kleuren vermeld, kleuren van zeldzame stoffen. Het geeft te denken dat deze stoffen in deze kleuren ook voorkomen bij de beschrijving van de tabernakel en de tempel van Israël. In het boek Kronieken staat beschreven dat de koning der Chaldeeën de schatten uit het huis van JHWH meeneemt wanneer het volk in ballingschap weggevoerd wordt. Misschien is dit wel een erfenis van de tempelbuit, stoffen die oorspronkelijk in de tempel thuishoorden. Koning Ahasveros heeft een groot rijk, maar liefst 127 provincies. Daar haalt hij zijn inkomsten vandaan, belastingheffing, zo kun je wel een groot paleis bouwen. En een groot feest geven! Ter ere van 3 jaar koningschap. Het Griekse boek Ester vermeldt dat hij voor het eerst in de burcht Susan zetelt en dat het feest ter ere van die gelegenheid wordt gegeven. Hoe dan ook er is feest en om te beginnen spreidt deze koning 180 dagen lang zijn rijkdom tentoon. Het zal niet zonder bijbedoeling zijn. Met zo'n feest kun je mensen aan je binden, netwerken is van alle tijden. En als je mensen goed behandelt dan zijn ze wellicht bereid je te steunen als je nieuwe gebieden wilt gaan veroveren. De tijd van de ballingschap was dan wel beëindigd, maar expansiedrift stopt nooit en wie weet was het mooie Griekenland wel te veroveren. Koning Ahasveros. Wat denkt u van hem bij de beschrijving, al die pracht en praal? Ik denk dat er in de wereld niet zoveel veranderd is. Dat grote leiders nog steeds imponeren met wat ze hebben. Grote leiders en heersers lijken allemaal wel hetzelfde stramien te volgen: met een goede pr de mensen om je heen inpakken en dan jouw plannen uitvoeren. Plannen die niet meteen slecht hoeven te zijn overigens, laten we hopen dat Macron echt waar gaat maken wat hij wil. Maar we herkennen veel eigentijds in Ahasveros met zijn grote feest. En het zal net zo gaan als in onze tijd: er zijn mensen die zich erdoor laten imponeren, er zijn mensen die er kritisch naar kijken en door de glitter en glamour heen prikken.

Misschien laat Ahasveros zelf al zien dat zijn macht niet zoveel voorstelt. Op het hoogtepunt van zijn feest waarop de drank centraal staat, wil hij wel eens even de koningin wil showen die ergens met vrouwen een eigen feest heeft. Ahasveros wil pronken. Of Vasti maar even wil verschijnen. Naakt. Nee dat staat er niet; getooid met het koninklijk diadeem daar gaat het om, de koningin van het feest. Maar als je als vrouw aan de mannenkant van het feest mag verschijnen om te laten zien hoe mooi je bent dan voelt dat denk ik naakt. Te midden van al die dronken blikken. Koningin Vasti, een pronkobject. Mijn gedachten gaan uit naar al die vrouwen die nog steeds moeten dienen voor wat mannen van ze willen. Lustobject vrouwenhandel, vrouwen die denken iets heldhaftigs te doen voor IS maar dan verplicht worden veel kinderen te baren; baarmachines en seksslavinnen. Maar als een omgeving slecht is voor vrouwen dan is hij dat uiteindelijk ook voor mannen. In mijn gedachten komt een gedicht van feministe Joke Smit: **Er is een land waar vrouwen willen wonen. Waar vrouw-zijn niet betekent: tweederangs en bang en klein. Waar steeds opnieuw wordt nagegaan wie zwak zijn en wie sterk Waar allen zorgen voor wie hulp behoeven. En 't brood verdienen met maar vijf uur werk / Er is een land waar mannen willen wonen. Waar jongens van de plicht tot flink en stoer doen zijn bevrijd. Waar niemand wint ten koste van een ander**

En man-zijn ook betekent: zorgzaamheid. De discussie over man – vrouw krijgt in onze tijd wel eens wat dwangmatige trekjes maar zou het niet mooi zijn als we allemaal konden zijn zoals we bedoeld zijn: mannelijk vrouwelijk zonder dat de een voor de ander een gebruiksvoorwerp is geworden? Vasti weigert op te komen draven, terecht maar wel heel dapper. En de koning moet zijn gezicht redden. Hilarisch toch? Die machtige rijke koning bang voor de sterke kwetsbaarheid van zijn vrouw. En alle mannen beven. Dat krijg je als de verhoudingen ongezond zijn. Maar hilarisch blijft het wel. Hoe absurd is het dat per decreet moet worden vastgelegd dat iedere man in zijn eigen huis de baas is. Maar of die vrouwen er om hebben kunnen lachen? Het bevel maakt wel duidelijk dat vrouwen worden beschouwd als een groep waarover mannen het voor het zeggen moeten hebben.

Een groep zonder rechten. Dat is de toonzetting van dit eerste hoofdstuk. En dat loopt misschien wel vooruit op de rest van het boek. Joden zijn gelijk aan vrouwen; ze dienen te gehoorzamen. Ook zij zijn machteloos en afhankelijk van de publieke opinie. De boze bui van Ahasveros zakt weer. Wat zou er uitkomen wanneer er een psychologisch profiel gemaakt zou worden van deze man? Grillig karakter, verwend, emotioneel afhankelijk. Makkelijke speelbal van zijn omstandigheden, veroveraar. Hij was machtig maar we lezen voortdurend dat anderen besluiten voor hem nemen of hem dwingend adviseren. Dat is niet een volgroeid leiderskarakter. Zo ook wanneer ze merken dat hij Vasti mist. Gedane zaken nemen geen keer zeker niet in een land waar de wetten van Meden en Perzen vandaan komen. Vasti kan niet terug komen, geen kop in het blad Privé: Ahasveros en Vasti hebben zich weer met elkaar verzoend. Met een plaatje van de koning met haar diadeem. De adviseurs adviseren de koning dat er maar een nieuwe koningin moet komen volgens de procedures van die tijd, en dat betekent geen schoonheidswedstrijd waar je je vrijwillige voor aan kunt melden maar zoals ik het lees gewoonweg dat er meisjes gezocht werden, of ze nu wilden of niet. Om een meisje te vinden dat de koning het meest bevalt. Uit de harem één vrouw in het bijzonder als vertegenwoordigster naast hem, de koningin. Het statussymbool. En dit is dan het moment in het verhaal waarop de twee andere hoofdrolspelers worden geïntroduceerd: Mordechai en zijn nichtje Ester. Joodse mensen. Van Mordechai worden zelfs de vooroudernamen genoemd. Hij had een functie, wat het precies was weten we niet, aan het hof. Twee joodse mensen zegt de schrijver. Als hij het niet vermeld had zouden we het aan hun namen niet hebben geweten, er zit geen enkele verwijzing in hun naam naar hun joodse afkomst laat staan naar de God van Israël. Abichail, de vader van Ester, is nog een joodse naam, en eigenlijk heet zij Hadassa maar ze wordt **Ester** genoemd. Sterretje zou dat kunnen betekenen, maar ze zou ook vernoemd kunnen zijn naar een van de godinnen van het land: Istar, zoals de naam Mordechai verwijst naar de Babylonische god Marduk. Het is makkelijk om gelovige mensen van hen te maken maar de tekst geeft daar weinig aanleiding toe en hun Babylonische namen geven te denken. Ze zijn goed geïntegreerd in het buitenland ver weg van Jeruzalem en de tempeldienst. Ze zijn joods, maar wat ze nog aan hun geloof deden dat weten we niet echt. Gebruikten ze thuis nog hun joodse namen en alleen in de samenleving hun Babylonische? Van Daniël (naam verwijst naar God) lezen we dat hij de gebeden onderhield, van deze twee wordt niets vermeld over hun geloof. Dat versterkt die vraag die ik al noemde in de inleiding: waar is God in het boek Ester? Is Hij er nog wel? Of is er alleen een verre herinnering aan Hem in de kostbare stoffen die misschien uit de tempel afkomstig zijn of slechts in de **afkomst** van deze twee mensen. Vorig jaar hebben we ons verdiept in het boek Ruth, ook daar treedt de God van Israël weinig handelend op. Maar uit de levens van die hoofdpersonen blijkt meer dan eens dat ze geloven, dat ze vertrouwen, dat ze bij God horen. Het woord **verbondstrouw** speelt in Ruth een grote rol. In het boek Ester is van dat alles geen sprake. En het geeft te denken, en te vragen. Leven wij niet in net zo'n samenleving? Er zijn nog herinneringen aan de tijd dat geloof een grotere rol speelde. Maar verder?

Ook wij vragen soms vertwijfeld of gelaten: waar is God nu in 2017? De kerken krimpen, de rol van de kerken van geloof is uitgespeeld wordt er wel gezegd. En laten we eerlijk zijn: we raken er zelf ook verlegen mee. Ook wij hebben de neiging te gaan denken: ja waar is God eigenlijk nog? Is Hij er wel? Maar we kunnen de vraag ook aan onszelf stellen: waar laten wij nog iets zien van God? Of zijn ook wij, van huis uit christelijk, aangepast aan de normen en waarden van onze samenleving? Verzwijgen wij onze afkomst? En als we dat doen leggen we daarmee niet ook God het zwijgen op? Vragen we ons nog wel eens af: wat zou God willen? God schiep mensen naar zijn beeld. Hoe zijn we dan beelddragende van God? Hoe zijn Ester en Mordechai dat in een samenleving in hun tijd die net zo zonder god is als de onze? Leven zij als beelddragende van God? Brengen zij met hun eenvoudige levens iets van God de wereld van die tijd binnen? Wanneer mensen zoals Ester en Mordechai en mensen zoals wij God niet meer ter sprake brengen, die God van Israël die barmhartigheid vraagt en recht en gerechtigheid. Wat dan? Leggen wij zelf God dan niet het zwijgen op? Ik bedoel nu niet dat we allemaal moeten gaan staan preken op een zeepkistje of iedereen te pas en te onpas met Bijbelteksten of geloof moeten confronteren. Helemaal niet. Maar: als we helemaal kleurloos opgaan in de samenleving, het wel naar onze zin hebben in het land van de ballingschap, wat komt er dan terecht van Gods bedoeling met deze wereld? Ester en Mordechai. Hun namen, hun identiteit, verried nergens dat ze bij de God van Israël hoorden. Ze waren joods, vertel dat nu maar niet zei Mordechai.

Waarom, om problemen te voorkomen? Maar die kwamen er toch wel. Met heel veel doden. Ook nog eens. Geschiedenis valt niet meer te herschrijven, we kunnen niet verzinnen hoe het gegaan zou zijn als Ester meteen had gezegd: ik heet eigenlijk Hadassa en ik ben Joods. Zo gaat het verhaal niet. En nu lijkt de wereld daar verstoken van een menselijk getuigenis van de God die hemel en aarde schiep de God die mensen roept zodat ze iets van Hem kunnen laten zien in de wereld. Het lijkt alsof God afwezig is. Dat lijkt zo. Maar als mensen Hem niet ter sprake brengen dan is God er zelf nog. De schrijver van het boek Ester weet dat. En hij vertelt ons alvast dat Mordechai een afstammeling is van Kis uit de stam Benjamin. Dat zegt hij niet zomaar. Daar komen we in hoofdstuk 3 wel achter wanneer de laatste hoofdpersoon bekend wordt. En misschien mag ik tot die tijd een vraag meegeven, ook aan mezelf: wij zijn gedoopt, onze naam is bij onze doop in één adem genoemd met de naam van God. Wat betekent dat voor ons; en wat betekent het voor onze manier van leven? Hoe laten wij in onze handel en wandel iets van God merken. Zodat het niet stil blijft in deze wereld?

Zondag 13 augustus

Donald Trump heeft zijn regering bijna rond, hij omringt zich met harde en schatrijke conservatieven. Dat stond in Trouw, 9 december vorig jaar. Die krantenkop leek wel een beetje op een krantenkop uit de eeuwen voor Christus: Koning Ahasveros geeft de schatrijke en nationalistische Haman een hoge positie aan het hof. We hoorden in het eerste hoofdstuk verschillende namen langs komen van mensen die de koning omringden en met raad en daad bijstonden. Nu komt er zomaar uit het niet een naam bij: Haman. En die naam komt ook op een vreemd moment. Het vorige hoofdstuk sloot af met het verhaal dat Mordechai een samenzwering tegen de koning ontdekte en wereldkundig maakte en daarmee verhinderde. Verdient hij daarmee geen beloning, geen eer? Het wordt slechts opgetekend in de geschiedboeken van de koning. En eer en glorie gaan er naar Haman, een nieuwe ster aan het hof. En zijn ster rijst snel. De koning vindt zelfs dat iedereen voor deze man moet buigen. Maar Mordechai doet dat niet. In Amerika is er een radicale groep Christenen, de Sojourners die ook niet buigt maar recht op blijft staan en voortdurend de aandacht vraagt voor de kwetsbaren in het land en voor vernieuwing van waarden naar Bijbels voorbeeld. Haman. Zoon van Hammedata, nakomeling van Agag. In confrontatie met Mordechai, zoon van Jaïr, zoon van Simi zoon van Kis uit de stam Benjamin. De schrijver van het boek Ester doet iets door van beide mannen de afkomst te vermelden. Echt historisch kan het niet zijn, wie het na gaat pluizen komt in tijdrekening niet goed uit. Maar daar gaat het ook niet om. Nu de 4^e hoofdrolspeler het toneel betreedt worden de contouren van de bedoeling van het boek Ester ineens zichtbaar. Haman, nakomeling van Agag. Agag was in het verre verleden van Israël de koning van Amalek. En we zijn in het boek Ester ver genoeg gevorderd in de geschiedenis om in die naam meer te zien als een persoon of een familie. Amalek dat is metafoor geworden voor alles wat Gods bedoeling tegenwerkt. Amalek was namelijk bij de uittocht uit Egypte en het in bezit nemen van het land Kanaän een gemene tegenstander van Israël. Toen Israël kwetsbaar was, viel dit volk het aan om hen de toegang te versperren naar het beloofde land. En daarmee is Amalek de geschiedenis in gegaan als de naam van al wat Gods bedoeling tegenstaat, de naam van het kwaad. Ik roep in herinnering een verhaal van Israëls eerste koning: Saul. Hij kreeg de opdracht af te rekenen met het kwaad dat Amalek heette. (1 Sam. 15) Weg met het kwaad. Misschien hebben we allemaal wel die opdracht in het leven: afrekenen met wat slecht is. En de grote vraag is altijd: hoe doe je dat? Daar kom ik in de laatste preek van deze serie nog over te spreken. Koning Saul tegen het kwaad van Amalek: roei het uit met wortel en tak. Dat was de opdracht. Maar Saul deed dat niet. Kennelijk zit er aan kwaad ook nog wel iets waar je je voordeel mee kunt doen. Zo'n ambivalente houding kunnen wij mensen hebben: nou ja het is wel niet helemaal in orde maar... en dan komt er een excuus voor toegeeflijk gedrag. Saul mocht zich niet verrijken met de bezittingen van Amalek en ook hun koning moest hij doden. Maar hij spaart de koning en neemt toch maar het beste van de bezittingen als buit mee. Het koningschap wordt hem daarna ontnomen en aan David gegeven. Laten we die oude verhalen vooral nu symbolisch lezen en dan begrijpen dat de God van Israël niet wil dat er een compromis gesloten wordt met het kwaad. Om het in de woorden van Paulus te zeggen: neem geen deel aan de vruchteloze praktijken van de duisternis maar ontmasker die juist. Het was Saul de zoon van Kis uit de stam Benjamin die faalde in de strijd tegen koning Agag van

Amelek. De koning die de God van Israël moest vertegenwoordigen in de strijd tegen het kwaad, faalde. Hier in het boek Ester staan die twee machten opnieuw tegenover elkaar: Mordechai die, ook al horen we verder nog niets over zijn geloof maar die wel ervoor gezorgd heeft dat de koning niet vermoord werd door Bigtan en Teres tegenover Haman de Agagiet nakomeling van Ammalek. Juist deze confrontatie geeft het boek Ester een diepere laag. Nee de naam van God komt in het boek niet voor, maar dat maakt het boek nog niet tot een god-loos boek. Er staat veel op het spel in de strijd tegen het kwaad en juist daarin is – hoe verborgen ook – God aanwezig. Haman irriteert zich mateloos aan die Mordechai die niet buigt en die ook nog eens een jood blijkt te zijn. Wat is dat toch, dat antisemitisme. Ik heb ooit een paar gesprekken gehad met de messiasbelijdende jodin mw. Eberlee. De Joden moeten de wereld uit, zei zij in dat gesprek. Altijd weer opnieuw steekt het antisemitisme in welke hoedanigheid dan ook de kop op. En waarom? Omdat mensen uiteindelijk alle tastbare herinnering aan de naam van de God van Israël weg willen hebben, ze verdragen de God van Israël niet en daarom moet het volk weg. Maar hoed je: na de sjabbath komt de zondag. Waarmee ze bedoelde: waar Joden niet veilig zijn zullen uiteindelijk ook christenen niet veilig zijn. Haar woorden zijn altijd ergens in mijn achterhoofd blijven zitten. En ze zou zomaar gelijk kunnen hebben. Antisemitisme is een raar ding. En zelfs na de tweede wereldoorlog zijn we er nog niet van af. Israël als zichtbaar teken van Gods bestaan mag er niet zijn, omdat die God er niet mag zijn. De God van Israël is namelijk geen God die onze behoefte aan bevestiging voedt. Het is de God van liefde en barmhartigheid die ons nabij wil zijn in alles en die ons aanspreekt op onze verantwoordelijk als mens geschapen naar zijn beeld. Het is de God bij wie niet het recht van de sterkste geldt maar van de zwakste. Zo zal Jezus het ook met heel zijn leven uitdragen. Laten we nooit vergeten dat dit de onvervreembare kern is van ons geloof: dat wat God wil. Maar dat staat lang niet iedereen aan, en daarom is er zoiets als antisemitisme. Omdat God en alles waar Hij voor staat uit de samenleving weg moet. Mordechai buigt niet voor Haman.

Hij had makkelijk kunnen buigen: Mordechai boog aan het hof ook voor Ahasveros, anders kon je daar geen functie hebben. Haman krijgt ook niet de titel van God zodat het gebod zou geleden voor Mordechai geen andere goden te vereren. Waarom zou hij niet gebogen hebben? Niemand die het uiteindelijk kan zeggen want we vinden het niet in deze tekst. Wat we wel weten is dat Mordechai door niet te buigen Haman provoceert, het kwaad uit zijn tent lokt zodat het zijn ware aard kan laten zien. En misschien was het nu net dat wel waarom hij niet boog, omdat Haman voor hem symbool stond voor het kwaad voor het tegenovergestelde van wat God wil. En Haman? Hij gaat de weg van alle kwaad, niet alleen die ene jood nee dan alle joden. Niet schrikken: Slijp de lange messen, langs de stoepranden, steekt de messen in het Jodenlijf. Een van de liederen die op bevel van de SA in 1934 onder meer door studenten ten gehore werden gebracht. Een opmaat naar de tijd waarin de joden volgens het zorgvuldige plan van die mens van wie de naam ook met een H begon moesten worden uitgemoord. Haman krijgt het bij de onnozele Ahasveros voor elkaar om een fiat te krijgen over zijn plannen. Hij mag de joden gaan uitroeien, doden en verdelgen, drie werkwoorden zijn er voor nodig om het plan te duiden. Het lot wordt geworpen om de indeling van het nieuwe jaar en de gebeurtenissen daarin een plaats te geven. Niet God bepaalt het dagelijkse leven in Perzië maar het lot, zo was men dat daar gewoon aan het begin van een nieuw jaar werden alle kaarten opnieuw geschud. Je leven leggen in de handen van het lot. Ik weet dat er mensen zijn die het primitief vinden om in God te geloven maar dit is toch ook primitief. En dan die ene hartverscheurende zinnetje wanneer bekend wordt gemaakt in het hele rijk wat er gaat gebeuren en de paniek uitbreekt: de koning en Haman nemen er nog een borrel op. De paniek breekt ook uit bij Ester die ineens haar oom in gescheurde kleren met stof over zijn hoofd door de straten loopt. Kom op oom Mordechai wissel je rouwgewaad voor iets beters. Maar dat kan nog niet.

Er is een grote dreiging Ester. Je moet naar de koning gaan....genade vragen en smeken voor je volk. Soms zomaar ineens wordt er van ons mensen iets gevraagd. Er komt iets op je pad een situatie van onrecht of van onheil een situatie waarin mensen hulp nodig hebben en dan sta je zomaar voor de keuze: wat doe ik? Ester is koningin maar het kan ons allemaal overkomen. Zo'n moment waarop je wel voelt: ik moet hier en nu iets doen. geen genoeg nemen met welke discriminatie dan ook, pestgedrag afwijzen, eerlijk zijn ook al doe je jezelf wellicht tekort, kiezen voor de ander ipv voor jezelf. Kortom: Gods naam heiligen en voorrang geven aan de orde van Zijn koninkrijk. Mens zijn is

verantwoording dragen. Het is een door en door Joodse, Bijbelse gedachte. En misschien hebben wij in het christelijk geloof wel eens te sterk de nadruk gelegd op: zo leven dat je in de hemel komt; laten we dan – zonder die heel te vergeten – zo leven dat we als dat van ons gevraagd wordt de juiste dingen te doen. Die ene opmerking van Mordechai tegen Ester stelt dat heel duidelijk: Wie weet! Wie weet ben je juist met het oog op een tijd als deze koning geworden. Wie weet wat wij vandaag tegenkomen waarom we nu net op die tijd op die plaats moesten zijn. Mordechai en Ester, er wordt ons weinig verteld over het geloof waar ze bij hoorden en zelfs hun namen verwezen naar goden uit het land waar ze woonden. Maar nu het er op aan komt gedragen ze zich beide als mensen die weten wat het is geschapen te zijn naar Gods beeld. Ze buigen niet voor het kwaad en Ester gaat antwoord geven op de vraag die op haar afkomt door deze situatie. En ze doet het met gevaar voor eigen leven. Het mooie is dat Ester niet overmoedig wordt. Ze vraagt anderen met haar mee te vasten en te bidden. Ze blijft zich bewust van haar kwetsbaarheid. En ik denk dat dit de beste uitgangspositie is voor een gelovige: doen wat je hand vindt om te doen en tegelijk leven in het besef dat jij het niet kunt maken. We zijn en blijven kwetsbaar. Maar de God in wie we geloven maakt ons tegelijk sterk. Eigenlijk is dat de mooiste houding die er is. Het doet denken aan wat Paulus schrijft: mijn genade is u genoeg, want kracht wordt zichtbaar in zwakheid. Vraag: waar voelen wij ons kwetsbaar en wat zou het kunnen betekenen dat we juist daar een beroep doen op Gods kracht?

Zondag 20 augustus

Joden vieren eens per jaar een soort carnaval: het purimfeest in de lente. Purim = van pur, het lot dat geworpen werd om een dag uit te kiezen waarop de joden uitgeroeid zouden worden. Geen gedachtenis meer aan dit volk, geen zichtbaar teken meer van de God van dit volk. Het Purimfeest wordt in het boek Ester beschreven, maar het hoort, net als Chanoeeka niet bij de grote joodse feesten zoals o.a. het Pesachfeest dat officieel als een godsdienstig feest is ingesteld. Purim een carnavalsfeest, iedereen komt verkleed. Het is een feest waarop je dronken mag worden, zo dronken dat je het verschil niet meer weet tussen vervloekt zij Haman of: gezegend zij Mordechai. En wie niet van alcohol houdt, die mag een slaapje doen, want ook als je slaapt ben je in onwetendheid over dat verschil. Het is een feest waarop de rollen zijn omgekeerd: het gewone volk mag zich één dag een andere rol aanmeten. Het plezier van purim, carnaval. Rabbi Jonathan Sacks schrijft over de vreugde, het plezier van Purim. Hij zegt: het is opmerkelijk dat we aan het Purimfeest het woord vreugde verbinden. Het woord wordt niet verbonden met dat veel belangrijkere feest van bevrijding: het Pesachfeest, maar wel met Purim. Wat is dat dan voor vreugde: het gaat om de **kracht** van humor: het gaat om **therapeutische** vreugde. De gek steken met je vijand. Het verhaal gaat van een joodse rabbi die een volksgenoot in de holocaust hielp te overleven. En dat deden ze door iedere dag midden in al die ellende naar iets amusants te zoeken, iets waar je om kon lachen. De kracht van humor, samen lachen. Uiteindelijk kan dat waar je om lacht je niet gevangen houden.

Het boek Ester is een ernstig boek. Het gaat over dreiging tegen de Joden. Een dreiging die tot op de dag van vandaag voortduurt, dat is niet om te lachen. Je zou ook kunnen zeggen het is de dreiging die iedere etnische minderheid kan verwachten: Armeniërs, Koerden, Molukkers, Hongaren in Roemenië. Is het niet enorm griezelig dat in onze tijd in zoveel landen stemmen op gaan die onverbloemd nationalistisch zijn? Nederland voor de Nederlanders, Polen voor de Polen, Amerika voor de witte Amerikanen, Turkije voor de ware Turken. In de 1e preek over Ester heb ik gezegd dat één van de grondtonen was dat vrouwen en joden weggezet worden als onderdrukte groepen die machteloos moeten worden gemaakt. Valt er dan wel iets te lachen? Is humor op zijn plaats? Zeker wel. Want de boventoon in het boek is dat alles volkomen op de kop gezet wordt. Ester is het boek van de grote omkering van de geschiedenis. Omdat niet het lot dat Haman wierp, of het lot dat wij mensen werpen het leven bepaalt en de uiteindelijke loop van de geschiedenis. God bepaalt dat. En op die goede afloop kun je alvast lachen, en bedenken dat vijanden verslagen zullen worden. Dan ben je al min of meer bevrijd van dat wat je gevangen houdt.

Waar beginnen de omkeringen in het boek Ester mee. Dat is met een daad van Ester zelf. Tot nu toe was haar rol bescheiden. Ze doet voortdurend wat anderen vinden dat zij moet doen. Ze luisterde naar Mordechai, ze luisterde naar de harembewaker, ze was een volgzaam meisje. En ook nu had ze kunnen kiezen volgzaam te blijven aan de regels van het hof, niet naar de koning gaan. Maar dat doet

ze niet. Opvallend vind ik dat ze niet slaafs voldoet aan de oproep van Mordechai. Het is of zij ineens na het beroep dat haar oom op haar doet rechttop gaat staan en een besluit neemt: ok ik ga, zorg dat iedereen vast, ik ga doen wat mij te doen staat. En vervolgens gaat ze, majestueus. Ze bekleed zich met **koninklijke** waardigheid. Ester gaat zich koninklijk gedragen zou je kunnen zeggen. Zo komt zij op voor haar volk. Dat is de eerste omkering. Het is ook haar naam die in hoofdstuk 5 10 keer genoemd wordt, de naam van Ahasveros komt in hoofdstuk 5 niet voor; er wordt naar hem alleen verwezen wordt als: de koning. Ester gaat: op de 3^e dag. Ze had opgeroepen tot drie dagen vasten, dus is die 3^e dag logisch. Maar de 3^e dag dat is in het Oude testament altijd een signaal, een signaal voor: nu gaat het gebeuren, nu is de dag van de verandering aangebroken. De koning gaat eten met Haman bij Ester dus nu zal alles wel duidelijk worden. Maar die ommekeer komt minder snel dan ons lief is. Wanneer de koning naar haar wens vraagt, zelfs al wil je de helft van mijn koninkrijk! Dan vertraagt het verdere verloop. Wat ik wens.....De koning keek Ester aan, Ester keek de koning aan, en ze doet opnieuw het verzoek dat hij met Haman komt eten, ze heeft voor dit tweede verzoek ruim twee keer zoveel woorden nodig, is dat strategie? Of moest Ester moed verzamelen? Misschien wist Ahasveros er ook niet zo goed raad mee. Want hij kan in de tussenliggende nacht niet slapen. Eten bij Ester, met Haman, waarom, wat wil ze dan? Ze is toch niet stiekem met Haman een paleisrevolutie aan het voorbereiden? De koning kan de slaap niet vatten. Slaap is een geschenk. Maar in dit geval de slapeloosheid van de koning ook. Hij ontdekt een verzuim, die goede Mordechai is nooit beloofd voor wat hij destijds heeft gedaan, dat moet beslist gebeuren. En daarmee wordt de tweede omkering in gang gezet. En die omkering loopt via de succesvolle Haman, de rijzende ster in het rijk. Tussen de twee feestmaaltijden in roept hij thuis zijn vrouw en zijn vrienden bij elkaar om te vertellen wat hij allemaal wel niet bereikt heeft. Een grote tentoonstelling van al zijn verdiensten: zijn aantal zonen en alle eer die hem, hoe kan het ook ten deel is gevallen. Haman noemt exact die dingen op die hem later zullen worden afgenomen. Haman had nog nooit in het Spreukenboek gelezen waar staat: hooghartigheid gaat vooraf aan de ellende en hoogmoed komt voor de val. Maar één ding zit hem dwars in dat glorieuze bestaan: Mordechai die weigert in beweging te komen voor hem. En ook daar worden de zaken totaal omgekeerd: de paal die zo lachwekkend groot is dat hij werkelijk boven alles uitsteekt, over hoogmoed gesproken, blijkt niet voor Mordechai. Wanneer Haman naar de koning gaat om voor Mordechai een straf te bepleiten, kan hij terug om Mordechai te eren. En wanneer Haman woest naar huis stuift aan het eind van deze verschrikkelijke dag, dan weten zijn vrouw en zijn raadsheren ineens (!) wat er aan de hand is: tegen iemand uit het Joodse volk begin je niets, dit wordt je ondergang. Daar wordt de Naam van God weer niet bij genoemd, er staat alleen: het joodse volk, letterlijk: het joodse zaad. Het lijken wel profetische woorden, zoals we ze vinden in het boek Numeri waar Bileam zijn vervloekingen uit moet spreken over Israël en dan zegt: *Israëls emmers lopen over, zijn zaad krijgt water in overvloed. Zijn koning wordt groter dan Agag, zeer machtig zijn koningschap.* En: *Amalek vooraanstaand onder de volken zal ten slotte volledig te gronde gaan.* (Numeri 24: 7,20) En zo vindt de omkering plaats in het verhaal van Ester: Een monddood gemaakte koningin Vasti is opgevolgd door de sprekende koningin Ester. Een niet geëerde Mordechai valt eer ten deel. En een zelf opgepoetste Haman valt. Haman valt door de mand, Haman wordt gehangen aan zijn eigen opgerichte paal, en alles wat hij tegenover vrouw en vrienden nog heeft opgenoemd wordt aan zijn familie ontnomen, zijn bezittingen worden weggegeven zijn positie gaat naar Mordechai en de tien zonen worden gedood. En het decreet dat hij had uitgeroepen wordt overruled door een nieuw decreet waarin de joden, gesteund door de koning, het recht op verdediging hebben. Van een rechteloze positie komen ze in een positie met recht. Alles wordt omgekeerd. Nog een paar opmerkingen daarbij: als ik jullie gevraagd had naar de vijand van Israël dan hadden jullie ws gezegd: Egypte. En niet Amalek. Het volk Israël werd bevrijd uit Egypte, het mocht terugkomen uit de ballingschap in Assyrië. Maar van de eeuwigdurende strijd met Amalek zijn wij veel minder op de hoogte. Maar er staat een prachtige profetie in Jesaja 19 waarin de Allerhoogste Egypte en Assyrië noemt als landen die Hem lief zijn naast zijn erfdeel Israël. De God van Israël is geen nationalistische God. Dit is de God van alle mensen. Ahasveros wordt ook niet vernietigd. Die omkering van het verhaal geldt slechts voor Amalek. En waar Egypte als land van de slavernij symbool staat voor alles wat ons vasthoudt, ook het verslavende in onszelf, en Assyrië voor de ballingschap, de vervreemding van God, daar staat Amalek bijbels gezien echt symbool voor kwaad pus sang: en je mag dat op zijn middeleeuws duivel noemen

of op zijn bijbels: satan want ook dat betekent tegenstrever, Amalek is de naam voor het kwaad. Het irrationele kwaad. Het kwaad van concentratiekampen, van idioot oorlogsgeweld, van vernietiging, van kapotmaken van kwetsbaren. Dat is Amalek. Niet een volk in een land, maar alles wat een medemens irrationeel kwaad berokkent en daarmee Gods goede schepping aantast. Daar kun je nooit vrede mee sluiten. Met Duitsers wel maar niet met Hitlers. En juist dat kwaad, dat de zwakke, de mindere de wereld uit wil, omdat dit kwaad alleen maar gelooft in het recht van de sterkste dat kwaad wordt in dit verhaal omgekeerd en delft het onderspit. Dat is de humor in dit verhaal. Dat is humor waar we ons aan vast mogen houden. Mee mogen lachen. Op de goede afloop. Op een dag zal God alles op zijn kop zetten. Zijn koninkrijk kome, zijn wil geschiede. Ester geeft alvast een omkeergeschiedenis. Volgende week krijgen we nog een staartje Ester. Jammer, ik zou willen dat het boek hier was geëindigd. De vreze. Sommige commentatoren menen ook dat 9 en 10 later bijgevoegd zijn. 10 is een happy end 9 niet echt. Al zitten er dingen in die belangrijk zijn om te lezen. Voor nu denk ik: was het maar vast allemaal omgekeerd ook in onze wereld. Er zijn gelukkig veel goede en mooie dingen, er valt veel te lachen echt te lachen en te genieten. Maar het kwaad is ook levensgroot aanwezig. Irrationeel kwaad. Laten we er op geen enkele manier deel aan hebben. Ook al kunnen en hoeven wij het niet te verslaan, we mogen het wel met net zoveel koninklijke waardigheid als Ester benoemen en ontmaskeren. Wie weet met het oog waarop wij juist in deze tijd mens zijn en kerk zijn. Amen.

27 augustus

De Naam van God klinkt niet in het boek Ester, het verhaal van lang geleden met in de hoofdrol vier mensen: Ahasveros, Ester, Mordechai en Haman. De middelste twee: Ester en Mordechai behoren tot het Joodse volk. Het volk dat God zich uitverkoren heeft om zijn Naam bekend te maken. Indirect, in de personen van Ester en Mordechai, is God dus wel aanwezig in dit Bijbelboek. Vandaag hebben we de laatste preek in een serie van vier. Ook in deze twee laatste hoofdstukken is er sprake van: de wereld die omgekeerd wordt. Die omkeringen begonnen met het optreden van Ester in hoofdstuk 5 toen ze het durfde ongevraagd naar de koning te gaan om voor haar volk te pleiten. Het eerste vers van hoofdstuk 9 maakt opnieuw melding van een omkering: op de dag dat de 1e wet van kracht mag worden, gebeurt het omgekeerde: de joden worden niet vernietigd maar het zijn juist de joden die hun belagers in hun macht krijgen. Kennelijk zijn er dus wel belagers, al lezen we nergens dat er ook maar één jood daadwerkelijk omkomt. Integendeel: aan het slot van hoofdstuk 8 lezen we van mensen die zich aansluiten bij de joden uit ontzag en hier lezen we dat opnieuw: alle hooggeplaatsten steunen de Joden, uit angst, lees ontzag, voor Mordechai. Waren er dan nog echte vijanden over die het volk belaagden? We lezen het niet maar er worden wel 75.000 man buiten de stad gedood en 810 binnen de stad. Dat is veel, heel veel. Misschien wel misselijkmakend veel. Overigens: in de griekse latere bewerking van dit boek hebben ze die 75.000 teruggebracht tot 15.000. Ik maak een paar kanttekeningen bij al die doden. Hoe is dat in Godsnaam mogelijk? Nou ja we hebben al geconstateerd dat Gods naam niet klinkt in dit boek. Dus misschien moeten we God er buiten laten. Zoals het altijd goed is om God buiten geweld te laten. Geweld in welke vorm dan ook, hoort bij de gebrokenheid van deze wereld maar geweld hoort niet bij Gods bedoeling met deze wereld. Ik kom daar nog op terug. Ik denk dat de schrijver van Ester ons tussen al die slachtoffers door op iets anders wil wijzen: wat hier gebeurt, is geen geval **blinde** wraak.

Tot drie keer toe hebben we gehoord in de lezing: **maar hun bezittingen raakten ze met geen vinger aan**. Dat is een belangrijk detail. Dit is een teken dat het niet om wraak gaat maar tegelijk is ook dit een omkering. Het is de omkering van dat eerdere verhaal uit Samuel waarin koning Saul uit de stam Benjamin Gods opdracht niet correct uitvoert en wèl de hand slaat aan de buit van koning Agag van Amalek. Nu de schrijver van het boek Ester dit zo nadrukkelijk 3 keer vermeld dat ze niet de hand sloegen aan de buit, nu is het net alsof hij door dit verhaal laat schemeren: je kunt het ook goed doen. Je kunt je ook houden aan Gods opdracht het kwaad te bestrijden zonder jezelf daarbij te verrijken of zonder te handelen uit verkeerde motieven.

Het tweede is dat er tot 4x toe klinkt: (16,17, 18 en 22) is dat de joden **rust** hebben van hun vijanden. Zou dat nu niet de uiteindelijke bedoeling zijn? Rust, rust van je vijanden rondom, vrede, sjalom. Het

boek Ester legitimeert niet de oneindige strijd tegen mensen, wel tegen kwaad. Kwaad dat de herinnering aan Gods goedheid wil uitroeien. Waar het omgaat is om de strijd tegen dat kwaad goed te voeren, zodat er sjalom komt, rust. Gewoon rust. Genoeg voor iedereen, vriendschap, gelijkheid, ruimte om God te dienen. Ik zou ook kunnen zeggen: de tien geboden waarvan iedereen de goede kanten ziet in praktijk gebracht door iedereen, een land van vrede en recht. Laten we het verhaal van Ester vooral lezen als een verlangen naar die rust* en niet zozeer als een overgeven aan haat en wraak. Want terecht mogen we huiveren bij het horen van vijanden en doden en zonen van Haman die na hun dood nog eens op een paal gespietst worden. Als afschrikwekkend voorbeeld? Laten we hopen dat het geen zinloos geweld was. Geweld hoort bij onze wereld, niet bij de wereld van God. Kan, mag dat zo makkelijk gezegd worden? Er staat nogal wat geweld in de Bijbel, alle oorlogen in dat Oude Testament, en ja ook het geweld in Ester, al hoop ik dat ik ook net heb laten zien dat dit in een bepaald licht gezien moet worden, bovendien...er worden verschillende aantallen gehanteerd misschien is het literaire fantasie. Gaat het in Ester alleen om de achterliggende boodschap. Maar dan nog, kan in het licht van alle Bijbelverhalen gezegd worden dat God en geweld **niet** bij elkaar horen? Ik denk dat de strijd in de Bijbel ten diepste is tegen kwaad dat anderen kwaad berokkent, en nooit tegen volken of mensen in het algemeen. En misschien klinkt het wat makkelijk wanneer ik Ds. Sam Janse die zich verdiept heeft in geweld in de bijbel citeer als hij zegt: de eigenlijke vraag bij Bijbelteksten met een hoog geweldsgehalte moet niet zijn: hoe is het mogelijk dat God dit gebod? Maar: hoe is het mogelijk dat mensen dachten dat God dit gebod? Misschien is dat antwoord te simpel, misschien ervaart u het als te simpel, en toch, toch durf ik ook in het licht van het Oude Testament en alle verhalen die daarin voorkomen toch te zeggen dat de God van Abraham Izaak en Jacob geen God is die het geweld liefheeft. Hoe we dat zo kunnen weten? We hebben gehoord over al die omkeringen in het boek Ester, hoe de geschiedenis omgebogen wordt; Maar er is in de geschiedenis een nog veel grotere omkering geweest: Jezus Christus en die gekruisigd. En van de doden opgestaan. Hij die onze vrede is. Hij overwon het kwaad niet door het uit te roeien met het zwaard maar door zelf te sterven aan het kruis. Om in de termen van vorige week te blijven: aan het kruis maakte Hij een einde aan onze slavernij, aan onze ballingschap. En wanneer wij in Jezus Christus geloven en Hem navolgen hebben we weet van de **vriendschap** met God. En iedere vriendschap met God is vriendschap met onze naaste en als zodanig een klap in het gezicht van het kwaad dat tegenover Gods goedheid staat. Geweld welk geweld dan ook zal uiteindelijk geen vrede brengen. Die innerlijke omkeer waar wij nu al deel aan hebben, Gods liefde en wat dat uitwerkt in ons leven, dat brengt vrede. Het boek Ester eindigt met hoofdstuk 10. Twee heersers worden ons daarin getekend: de hoogste, Ahasveros en nummer twee in het rijk: Mordechai. Ahasveros gaat de weg van de wereld: belasting opleggen, macht vergaren en krijgswaardigheden verrichten. Het haalt allemaal de geschiedenisboeken. Mordechai gaat een koninklijke weg: hij streeft naar het geluk van mensen en is een pleitbezorger voor het welzijn van zijn broeders. Mordechai de broeder die mensen goed doet. Het doet me denken aan een tekst uit Jeremia 29 die heel praktisch zegt tegen mensen in ballingschap: zet je in voor de bloei van de stad waarin je woont. Bij dat woord **welzijn** denk ik ook aan een tekst uit de brieven van Paulus waar hij zegt dat de Heilige Geest aan de gemeente is gegeven tot welzijn van allen. Welzijn, rust en vrede. Drie prachtige woorden. Het is ons gegund, God gunt het ons Jezus onze Heer en broeder gunt het ons. En als je weet dat het je gegund is, als je leeft van Gods gunst zou je dan ook niet zelf een gunnend mens zijn? Toen het feest was vanwege de overwinning werden er lekkernijen rondgestuurd, ik ben benieuwd of wij straks lekkernijen hebben om met elkaar te delen, in ieder geval delen we al in brood en wijn. Laat het zoete van God met de mensen om ons heen delen.

Geraadpleegde literatuur:

- Ester, verklaring van de Hebreeuwse Bijbel, Dr. J. Siebert – Hommes
- Is Koningin Ester echt rolmodel voor Sara Palin? Artikel Dr. Marjo Korpel in Centraal Weekblad 3 oktober 2008
- Wegen en voetsporen, prof. M.A. Beek
- Internationaal Commentaar op de Bijbel Deel 1
- literatuur van Oud Israël, Dr. Th. C. Vriezen & Dr. A.S. van der Woude
- Een gebroken wereld heel maken, verantwoordelijk leven in een tijd van crisis, Jonathan Sacks, pag. 40.
- De tegenstem van Jezus, Sam Janse, over geweld in het Nieuwe Testament